

Het conflict mobile in het Nederlandse, Franse, Belgische en Europese internationaal privaatrecht

Delphine Van Isacker

Onder wetenschappelijke begeleiding van Prof. Dr. Geert Van Calster en
Mevr. Annelies Nachtergaele

1. INLEIDING

De dag van vandaag gaat alles snel. De technologische vooruitgang, globalisatie en drang om te reizen hebben tot gevolg dat de verplaatsing van personen en goederen over de landsgrenzen heen als een banale gebeurtenis wordt beschouwd. Toch verloopt deze mobilisatie niet altijd even gemakkelijk. Staten proberen deze bewegingen te reguleren door het toepasselijke recht aan te wijzen m.b.v. internationaal privaatrecht (hierna IPR). Ook al blijft het IPR nationaal recht, is het cruciaal om het nationaal IPR toe te passen – of voor de wetgever, aan te passen – met oog op wat er op Europees en internationaal vlak gebeurt.¹ Een internationale harmonisatie van het IPR is een naïef, maar vooruitstrevend ideaal dat het verkeer van personen, kapitaal, goederen en diensten in de toekomst kan verbeteren en vlotter maken.

De problematiek van het conflict mobile in het Belgische, Nederlandse, Franse en Europese IPR zal hier aangekaart worden. Het conflict mobile wordt gecreëerd wanneer het aanknopingspunt (vb. woonplaats) van een verwijzingsregel naar het toepasselijk recht verandert (vb. verhuis).² Vanaf dat moment stelt men zich de vraag of het oorspronkelijk toepasselijk recht van toepassing blijft en in welke mate het nieuwe recht van toepassing is.

Na een onderzoek van de algemene kenmerken van het conflict mobile met een focus op goederenrechtelijke kwesties, zal het accent gelegd worden op het conflict mobile in de zakelijke zekerheden op roerende goederen. Is er een regel die men dankzij internationale rechtsinstrumenten en internationale

¹ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 17.

² A. HEYVAERT, *Belgisch Internationaal Privaatrecht, een Inleiding*, Gent, Mys & Breesch, 1999-2000, p. 79.

samenwerking kan opleggen om zo uniformiteit te creëren in de rechtstelsels en het conflict mobile in roerende goederen uit de weg te helpen?

2. ALGEMENE KENMERKEN VAN HET CONFLIT MOBILE

Eerst en vooral gaan we op zoek naar een definitie voor het conflict mobile en zullen we het toepassingsgebied bespreken (Afdeling I). In bepaalde landen vindt het conflict mobile zijn rechtsgrondslag in de wet, in andere landen wordt deze problematiek overgelaten aan de rechter (Afdeling II). Ook de basisprincipes zullen worden onderzocht (Afdeling III).

2.1. DEFINITIE EN TOEPASSINGSGEBIED VAN HET CONFLIT MOBILE

2.1.1. *Definitie van het conflict mobile*

De Fransman Bartin heeft voor het eerst de term “conflict mobile” gebruikt in zijn werk *Principes* uit 1930.³ Eigenlijk was de Duitser Zitelmann hem voor met de term “Statutenwetswissel” die hij in 1893 introduceerde.⁴ Beiden waren op zoek naar een terminologie om volgend probleem te omschrijven: een bestaande rechtsverhouding wordt geregeld door een verwijzingsregel die op een aanknopingsfactor steunt. Door een verplaatsing in de ruimte, verandert deze aanknopingsfactor. De uitdaging is dan om te weten of die verandering een invloed heeft op de IPR analyse en zo op het toepasselijke recht. Hiervoor moet men onderzoeken wanneer die verandering precies heeft plaatsgevonden.⁵

De reden waarom het conflict mobile problematisch is, is dat men zowel een duidelijke *plaats* als een duidelijk *tijdstip* moet hebben om het toepasselijk recht te kennen. Wij wijzen erop dat niet ieder aanknopingspunt kan veranderen. Sommige feiten, zoals een onrechtmatige daad (vb. een auto-ongeval), hebben in de meeste gevallen éénmalig plaats.⁶ Dit zijn dan situaties met een vaste plaats zonder dat het aanknopingspunt zou kunnen veranderen in de tijd.

De definitie van Bureau en Muir Watt omschrijft de problematiek van het conflict mobile duidelijk. Volgens hen ontstaat het conflict mobile uit “la

³ BARTIN, *Principes*, vol. I, 1930, p. 193 en F. RIGAUX en M. FALLON, *Droit international privé*, Brussel, Larcier, 2005, p. 213.

⁴ J. KROPHOLLER, *Internationales Privatrecht*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2004, p. 185 en F. RIGAUX en M. FALLON, *Droit international privé*, Brussel, Larcier, 2005, p. 213.

⁵ J. ERAUW, *Beginselen van internationaal privaatrecht*, Gent, E. Story-Scientia, 1985, p.102.

⁶ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 82.

*concrétisation successive dans le ressort de plusieurs ordres juridiques du facteur de rattachement, lorsque le support de fait est mobile (dans l'espace) ou variable (dans le temps)".*⁷

2.1.2. Toepassingsgebied van het conflict mobile

Om de regels van het conflict mobile te mogen toepassen, moet men ervan verzekerd zijn dat het aanknopingspunt niet vrijwillig werd gewijzigd om de toepassing van de oorspronkelijke wet te omzeilen.⁸ Dit zou tegen de geest van het IPR zijn.⁹

Het conflict mobile kan voorkomen in kwesties inzake de staat van de persoon (a) en in goederenrechtelijke kwesties (b).

a. Het conflict mobile in kwesties inzake de staat van de persoon

Onder staatskwesties verstaan we complicaties die volgen uit bijvoorbeeld een nationaliteitsverandering, verhuis, huwelijk, echtscheiding, afstamming of een erfenis.

Laten we het recht van toepassing op het huwelijk even nader bekijken. In zowel **België**, **Frankrijk** als **Nederland** is de verwijzingsregel voor de persoonsrechtelijke gevolgen van het huwelijk, de gemeenschappelijke woonplaats of de gemeenschappelijke nationaliteit van het echtpaar.¹⁰

In **Frankrijk** vallen de persoonsrechtelijke gevolgen die uit het huwelijk ontstaan (vb. onderhoudsplicht), vanaf het moment dat één van beide de Franse nationaliteit heeft, onder het recht van de gemeenschappelijke woonplaats van het echtpaar.¹¹

Uit het arrest *Chemouni*¹² blijkt dat het polygaam huwelijk in Tunesië tussen twee Tunesiërs die daarna in Frankrijk gaan wonen, geldige rechtsgevolgen veroorzaakt in Frankrijk. Ook al was de man ten tijde van dat huwelijk al getrouwd met een Franse vrouw. De man hoopte door de Franse nationaliteit te verkrijgen geen onderhoudsplicht (C.civ., art. 214) meer te hebben t.o.v. zijn tweede vrouw omdat polygamie onder Frans recht verboden is. Het Hof van Cassatie argumenteerde dat het Frans recht onmiddellijk van toepassing is op de persoonsrechtelijke gevolgen van het huwelijk vanaf de verandering van het aanknopingspunt. Het eerste aanknopingspunt was de wet van hun gemeenschappelijke nationaliteit. Vanaf de naturalisatie van de man, werd het

⁷ D. BUREAU en H. MUIR WATT, *Droit international privé*, vol. 1, Paris, Presses Universitaires de France, 2007, p. 441-442.

⁸ M. SOULEAU-BERTRAND, "Le conflit mobile", *R.C.D.I.P.*, 2005, p. 455.

⁹ Dergelijke praktijken worden verboden door bijvoorbeeld, W.I.P.R., artikel 18.

¹⁰ W.I.P.R., art. 48 (België), C.civ., art. 202-2 (Frankrijk) en B.W., Boek 10, art. 35 (Nederland).

¹¹ M. SOULEAU-BERTRAND, "Le conflit mobile", *R.C.D.I.P.*, 2005, p. 453.

¹² Cass., 19 februari 1963, *Chemouni*, *R.C.D.I.P.*, 1963, p. 559.

nieuwe aanknopingspunt de gemeenschappelijke woonplaats van het echtpaar. Aangezien beiden in Frankrijk woonden, viel de onderhoudsplicht onder Frans recht. Ten gevolge van een conflict mobile in de persoonsrechtelijke gevolgen van dat polygaam huwelijk, was het Frans recht van toepassing. De man kon niet ontsnappen aan zijn onderhoudsplicht. De onderliggende reden hiervoor vindt men o.a. bij mensenrechten. Ook al schendt het polygaam huwelijk de openbare orde, kon de Franse rechter de tweede vrouw moeilijk ontzeggen van haar recht op onderhoud. Iedere persoon heeft immers recht op een waardig bestaan. Dit wordt o.a. beaamd door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, artikel 1.

b. Het conflict mobile in goederenrechtelijke kwesties

Naast kwesties inzake de staat van de persoon zijn er goederenrechtelijke kwesties waar het conflict mobile in onroerende, maar vooral roerende goederen voorkomt.

Onroerende goederen zijn onverplaatsbaar. Dat maakt een conflict mobile in deze goederen per definitie onmogelijk. Het kan wel in uitzonderlijke situaties voorkomen, waar de landsgrenzen verschoven worden door bv. een annexatie van het Krim door Rusland. In dat geval wordt het Oekraïens recht vervangen door het Russisch recht. Inzake conflict mobile zou deze verandering van rechtstelsel slechts een intern probleem kunnen vormen in het “nieuw” uitgebreid Rusland, zonder externe landen te beïnvloeden.

In tegenstelling tot onroerende goederen, worden roerende goederen continu verplaatst van het ene naar het ander rechtstelsel. Het conflict mobile komt hier dan ook het meeste voor. Toch is er bijna geen rechtspraak. Is het conflict mobile in roerende goederen dan wel een probleem? De individuele problemen die het conflict mobile in roerende goederen kan veroorzaken, komen in verschillende domeinen van het recht voor. Het kan gaan om betwistingen in het eigendomsrecht (vb. de wijze om het eigendom over een roerend goed te verkrijgen, kan verschillen van land tot land), in executierechten, zekerheidsrechten en insolventie. De problematiek van de zakelijke zekerheidsrechten op roerende goederen wordt in het volgend deel nader besproken.

Niet alle roerende goederen hebben een variabel aanknopingspunt waardoor een een conflict mobile veroorzaakt kan worden. Bepaalde roerende goederen hebben door de wetgever een vast aanknopingspunt gekregen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij transportmiddelen, zoals vliegtuigen. Het zou onhoudbaar zijn om telkens een ander recht toe te passen vanaf het moment dat deze goederen in een ander rechtstelsel terechtkomen. Conform het Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart of Verdrag van Chicago¹³, geldt in

¹³ Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart van 7 december 1944, art. 17.

België, Frankrijk en Nederland het recht van het land waar het transportmiddel is ingeschreven, de *lex registri*.¹⁴ Door zich te baseren op een fictieve ligging is dit aanknopingspunt constant.

Dit is al een mogelijke oplossing om het conflict mobile in roerende goederen te vermijden.

2.2. BRONNEN VAN HET CONFLIT MOBILE

Vaak wordt het IPR per domein in een specifieke wet geregeld. Vandaag ziet men een evolutie van specifieke wetten naar een gebundeld IPR en dit in zowel de **Belgische** (Wetboek van internationaal privaatrecht, hierna W.I.P.R.) als in de **Nederlandse** (Wet conflictenrecht goederenrecht, opgenomen in B.W., Boek 10, Titel 10) wetgeving. Het **Frans** recht is nog niet tot een codificatie van het IPR gekomen. Momenteel wordt het conflict mobile in zakelijke zekerheden op roerende goederen beslecht op basis van artikel 3, lid 2 van de Franse Code civil en op basis van de rechtspraak. De invloed van het Hof van Cassatie is dan ook erg groot in het Franse IPR.

Het belang van de regulering van het IPR is ook de Europese Unie niet ontgaan. Sinds 1999 vindt het Europese IPR zijn basis in artikel 81 VWEU (voormalig artikel 65 EG). Er is echter (nog) geen Europese codificatie van het volledige IPR. Dankzij de voorrangsregel van het Europees recht op het nationaal recht van de lidstaten, is er geen kans op botsingen tussen het Europese IPR en het IPR van de lidstaten.¹⁵ De Europese IPR regels zijn van toepassing in zowel **België, Nederland als Frankrijk**. Van Der Weide heeft het bij het rechte eind, vandaag worden “*de regels van het IPR niet alleen Europees gecreëerd, maar ook gecontroleerd*”.¹⁶ Aangezien deze landen het Europees recht moeten respecteren, leidt dit tot een vlottere mobiliteit binnen de interne markt van de EU.

Europese harmonisatie is al deels een oplossing om het conflict mobile in zakelijke zekerheden op roerende goederen – thans binnen de EU – te vermijden.

¹⁴ W.I.P.R., art. 89 (België), B.W., Boek 10, art. 127, lid 3 (Nederland), M.L. NIBOYET en G. DE GEOUFFRE DE LA PRADELLE, *Droit international privé*, Parijs, Lextenso éditions, 2011, p. 75 (Frankrijk).

¹⁵ Zie vb. Art. 2, W.I.P.R. : “*Onder voorbehoud van de toepassing van internationale verdragen, van het recht van de Europese Unie of van bepalingen in bijzondere wetten, regelt deze wet voor internationale gevallen de bevoegdheid van de Belgische rechters, de aanwijzing van het toepasselijk recht en de voorwaarden voor de uitwerking in België van buitenlandse rechterlijke beslissingen en authentieke akten in burgerlijke zaken en in handelszaken.*” en P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 65.

¹⁶ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 11.

Niet alle materie wordt Europees gereguleerd en geharmoniseerd. Hierdoor kunnen sommige **nationale** verwijzingsregels elkaar overlappen. Er is geen rechtstelsel beter dan een ander, ze zijn allemaal principieel gelijk.¹⁷ Hoe bepaalt men dan welke verwijzingsregel van toepassing is? Dit zal in de volgende principes worden uitgelegd.

2.3. BASISREGELS VAN HET CONFLICT MOBILE: DE SITUSWET EN DE LEER VAN DE VERWORVEN RECHTEN

Al eeuwenlang vormt de gewoonterechtelijke *lex rei sitae*-regel het basisprincipe van het conflict mobile. Volgens deze *lex rei sitae*-regel of situsregel is de wet van de plaats van het nieuwe aanknopingspunt van toepassing (§ 1). Dit op voorwaarde dat de verworven rechten *voor* de verandering nog steeds onder de oorspronkelijke wet moeten worden geïnterpreteerd en beslecht (§ 2).

2.3.1. Situsregel of *lex rei sitae*-regel

De situsregel of *lex rei sitae*-regel is een conflictenrechtelijke basisregel van het IPR die wat helderheid brengt in het complexe probleem van het conflict mobile. Volgens deze regel worden de rechten op een goed of het statuut van een persoon geregeld door de wet van de plaats waar het goed of de persoon zich op dat moment bevindt.¹⁸ Het is belangrijk dat landen deze situsregel volgen. Op die manier kunnen derden weten welk recht wordt toegepast en zo stimuleert men rechtszekerheid en de *Entscheidungseinklang* of beslissingsharmonie.¹⁹

De situsregel geldt voor zakelijke zekerheidsrechten op zowel roerende als onroerende goederen en diezelfde regel beslist of een goed roerend, al dan niet onroerend is.²⁰ Onroerende goederen verplaatsen zich per definitie niet. Hierdoor is de situsregel de beste manier om het toepasselijk recht op onroerende goederen aan te wijzen.

Voor onroerende goederen en per analogie ook voor roerende goederen in **België**, was de situsregel te vinden in artikel 3, lid 2 B.W. Sinds 2004 is die

¹⁷ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 23.

¹⁸ J. CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 81.

¹⁹ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 19.

²⁰ J. CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 81. en M. KOPPENOL-LAFORCE, “Property Law in Private International Law”, *International Contracts: Aspects of Jurisdiction, Arbitration and Private International Law*, ed. M. KOPPENOL-LAFORCE, Londen, Sweet & Maxwell, 1996, p. 174.

overgenomen door artikel 87, § 1, lid 1, W.I.P.R.²¹ Bij roerende goederen kunnen er problemen opduiken wanneer ze zich over landsgrenzen heen verplaatsen en er zo een wijziging in het aanknopingspunt wordt teweeggebracht.²² Normaal gezien is de wet van de nieuwe ligging van toepassing op dat goed. Desalniettemin mag men er niet vanuit gaan dat de *lex rei sitae*-regel alle problemen bij roerende goederen oplost.²³ Soms wordt hiervan afgeweken door een ander aanknopingspunt aan te wijzen. Dit is bijvoorbeeld zowel in **België** (artikel 88, W.I.P.R.) als in **Nederland** (B.W., Boek 10, artikel 133, lid 1) het geval voor goederen in transit. In dit geval wordt het recht van het land van bestemming aangewezen i.p.v. de situsregel.

De *lex rei sitae*-regel voor onroerende en, per analogie, roerende zaken stond in **Nederland** meer dan 100 jaar lang geschreven in artikel 7 Wet AB.²⁴ Van 2008 tot 2012 was deze regel voor roerende goederen te vinden in de W.C.G., artikel 2, lid 1. In 2012 werd dit artikel opgenomen in B.W., Boek 10, artikel 127, lid 1.²⁵ De *lex rei sitae*-regel geldt ook voor roerende en onroerende goederen die zich op en buiten Nederlands grondgebied bevinden.²⁶

In **Frankrijk** wordt het leerstuk van het conflict mobile bij gebrek aan codificatie vooral geregeld door de rechtspraak. De situsregel bevindt zich in artikel 3, lid 2, C.civ.: “*Les immeubles, même ceux possédés par des étrangers, sont régis par la loi française*”. Zoals eerder gezegd beperkt de tekst zich tot onroerende goederen, maar wordt het door de rechtspraak per analogie toegepast op roerende goederen.²⁷

Het Franse Hof van Cassatie heeft zich in de loop der jaren erg gesloten opgesteld t.o.v. buitenlandse zakelijke zekerheden op roerende goederen. In 2010 heeft het Hof nog geoordeeld dat “*la loi française est seule applicable aux droits réels dont sont l’objet des biens mobiliers situés en France*”.²⁸ In dit arrest ging het over een aantal schilderijen die uit de Verenigde Staten naar Frankrijk werden overgebracht en verkocht. Een restauranthouder had deze

²¹ C. CLIJMANS, “Artikel 87: Recht toepasselijk op zakelijke rechten”, *Het Wetboek Internationaal Privaatrecht becommentarieerd*, ed. J. ERAUW, M. FALLON, E. GULDIX, J. MEEUWSEN, M. PERTEGAS, H. VAN HOUTTE, N. WATTE, P. WAUTELET, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 449.

²² J. CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 81.

²³ J. CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 82.

²⁴ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 16.

²⁵ B.W., Boek 10, artikel 127, lid 1: Behoudens en voor zover in het tweede en derde lid anders is bepaald, wordt het goederenrechtelijke regime met betrekking tot een zaak beheerst door het recht van de staat op welks grondgebied de zaak zich bevindt.

²⁶ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 3 en 19.

²⁷ Chambre des requêtes, 19 maart 1872.

²⁸ Cass., 3 februari 2010, nr. 08-19.293.

schilderijen van de kunstenaar zelf gekregen om in zijn restaurant op te hangen. Bij het sluiten van zijn restaurant heeft hij de schilderijen in kwestie naar Frankrijk overgebracht om ze er te verkopen. De weduwe van de kunstenaar wilde deze terugvorderen op basis van de Amerikaanse wet. Een toepassing van de Amerikaanse wet op goederen die zich op dat moment in Frankrijk bevinden, is volgens het Franse Hof van Cassatie onmogelijk. Het Hof baseerde zich in deze zaak op een combinatie van artikel 3, lid 2, C.civ. en art. 2276 C.civ. Het **Frans** recht kent net zoals het **Belgisch** recht het principe “*met betrekking tot roerende goederen geldt het bezit als titel*” (art. 2276 C.civ. in Frankrijk en art. 2279 B.W. in België). In **Nederland** is dat niet het geval. Daar geldt het principe van de *traditio* om als rechtmatige eigenaar van een roerend goed beschouwd te worden.²⁹

2.3.2. *Leer van de verworven rechten of droits acquis*

De Fransman Pillet heeft voorgesteld om de regel van de verworven rechten of de *droits acquis* toe te passen om een conflict mobile te vermijden.³⁰ Volgens deze regel respecteert het land van de nieuwe ligging de rechten op een goed, die werden verworven in het land van de oorspronkelijke ligging *voor* de verplaatsing van dat goed.³¹

Het beginsel van de *droits acquis* op roerende goederen wordt in **Nederland** omschreven in B.W., Boek 10, artikel 130 als “*rechten op een zaak, die overeenkomstig het ingevolge deze wet toepasselijke recht zijn verkregen of gevestigd, blijven daarop rusten, ook wanneer die zaak wordt overgebracht naar een andere staat*”. In Nederland wordt het beginsel van de verworven rechten algemeen aanvaard, zonder al te veel problemen.³²

De **Belgische** wetgever doet dat iets omslachtiger. Het W.I.P.R artikel 87, § 1 maakt hier een onderscheid tussen de *vaststelling* (W.I.P.R, artikel 87, § 1, lid 1) en *verlies* of *verwerving* (W.I.P.R, artikel 87, § 1, lid 2) van zakelijke zekerheidsrechten op roerende goederen.³³ Verworven rechten worden gerespecteerd, maar hun inhoud (uitoefening, omvang en dergelijke meer) echter, wordt geregeld door het recht van de actuele ligging of “*van de Staat*

²⁹ A. HEYVAERT, *Belgisch Internationaal Privaatrecht, een Inleiding*, Gent, Mys & Breesch, 1999-2000, p. 158.

³⁰ V. MOISSINAC MASSENET, *Les conflits de procédures et de décisions en droit international privé*, Parijs, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 2007, p. 180.

³¹ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 85.

³² J.A. VAN DER WEIDE, “Conflict mobile bij: Burgerlijk Wetboek Boek 10, Artikel 130”, *Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek*, Kluwer, Deventer, 2014, p. 4.

³³ C. CLIJMANS, “Artikel 87: Recht toepasselijk op zakelijke rechten”, *Het Wetboek Internationaal Privaatrecht becommentarieerd*, ed. J. ERAUW, M. FALLON, E. GULDIX, J. MEEUWSEN, M. PERTEGAS, H. VAN HOUTTE, N. WATTE, P. WAUTELET, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 449.

op wiens grondgebied dit goed zich bevindt op het tijdstip dat zij worden ingeroepen".³⁴ Het *verlies* of *verwerving* van die rechten worden geregeld door "*het recht van de Staat op wiens grondgebied het goed zich bevindt op het tijdstip dat de handelingen of feiten die worden ingeroepen, zich voordeden*" en onafhankelijk van verdere verplaatsingen.³⁵ Een concreet voorbeeld hiervan, is te vinden in de Memorie van Toelichting bij het W.I.P.R, artikel 87, § 1, lid 2.³⁶ Wanneer een in Duitsland aangekochte wagen naar België verplaatst wordt en er een geschil ontstaat tussen de eigenaar en de bezitter, zullen de rechten van de bezitter in België beslecht worden onder Belgisch recht. De rechten van de eigenaar daarentegen, zullen in België worden beslecht op basis van het Duitse eigendomsrecht. Dit omdat het eigendomsrecht verworven werd *voor* de verplaatsing van de auto op Belgisch grondgebied.

De hoofdregel in **Frankrijk** is "*l'application immédiate de la loi française, loi de la situation nouvelle des biens grevés*" van zodra het goed zich op Frans grondgebied bevindt.³⁷ De Franse rechter past enkel het Frans recht toe op goederen die zich op zijn grondgebied bevinden. Dit zorgt ervoor dat regelmatig verkregen rechten in het buitenland, als onbestaand worden beschouwd indien ze niet erkend worden onder Frans recht. De leer van de verworven rechten heeft hier bijna geen nut, aangezien men zich in Frankrijk niets aantrekt van vreemde zakelijke zekerheidsrechten. Deze nogal gesloten positie van het Franse recht t.o.v. buitenlands recht heeft tot veel kritiek geleid. Er is hierin geleidelijk aan verandering aan het komen.³⁸

Het is niet altijd evident om zijn verworven rechten te laten erkennen in het land van nieuwe ligging. Aan de andere kant, blijkt onder andere uit *Winkworth v. Christie, Manson & Woods Ltd.*³⁹ dat de toepassing van de leer van de verworven rechten perverse effecten kan vertonen. In deze zaak wilde een Italiaan miniatuurbeeldjes die hij in Italië had gekocht, in **Engeland** bij Christie's verkopen. Toen bleek dat die beeldjes gestolen werden van de Engelsman Winkworth. Om het eigendomsrecht van de Italiaanse koper te goede trouw na te gaan, paste de Engelse rechter het Italiaans recht toe.

³⁴ W.I.P.R, artikel 87, § 1, lid 1 en B. DEMARSIN, "Actualia inzake authenticiteits- en provenancegeschillen in de internationale kunsthandel", *Kunstrecht en Cultureel erfgoed*, Brugge, die Keure, 2012-2013, p. 24.

³⁵ W.I.P.R, artikel 87, § 1, lid 2 en B. DEMARSIN, "Actualia inzake authenticiteits- en provenancegeschillen in de internationale kunsthandel", *Kunstrecht en Cultureel erfgoed*, Brugge, die Keure, 2012-2013, p. 24.

³⁶ MvT Wetsvoorstel houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht, *Parl.St.* Senaat, buitengewone zitting 2003, 3-27/1, p. 114-115.

³⁷ M.C. LAMBERTYE-AUTRAND, "Sûretés mobilières", *Répertoire de Droit international*, ed. P. LAGARDE, D. CARREAU en H. SYNET, Daloz, Paris, 2008, punt 19.

³⁸ Zie bv. de hervorming van het zakelijk zekerheidsrecht door de ordonnantie nr. 2006-346 van 23 maart 2006.

³⁹ *Winkworth v. Christie, Manson & Woods Ltd.*, (1980) 1 Ch. 496 (Ch. D.).

Volgens dit recht werd de koper *a non domino* onmiddellijk eigenaar van een gestolen goed.

Beide basisprincipes scheppen meer duidelijkheid in het landschap van de bewegingen van goederen en personen tussen verschillende rechtstelsels. Toch kunnen noch de situsregel, noch de regel van de *droits acquis*, elk conflict mobile uit de weg helpen.⁴⁰ Om die reden trachten zowel de wetgever als de rechter het conflict mobile *zelf* in goede banen te leiden.

3. HET CONFLIT MOBILE IN ZAKELIJKE ZEKERHEDEN OP ROERENDE GOEDEREN

3.1. PROBLEMATIEK VAN HET CONFLIT MOBILE IN ZAKELIJKE ZEKERHEDEN OP ROERENDE GOEDEREN

Er zijn twee elementen die in zowel **België**, **Frankrijk** als **Nederland** het gesloten systeem van zakelijke zekerheidsrechten op roerende goederen kenmerken. Het gaat om de *numerus clausus* en een inhoud van dwingend recht.⁴¹ Zoals de meeste andere Europese lidstaten, kennen deze landen slechts een beperkt aantal zakelijke zekerheden op roerende goederen, waarvan niet kan worden afgeweken. Dit heet de *numerus clausus*. Daarbij wordt de inhoud van deze zakelijke zekerheden als van dwingend recht beschouwd. Ten gevolge hiervan, worden zakelijke zekerheden op een goed dat vanuit het buitenland naar **België**, **Frankrijk** of **Nederland** verplaatst wordt, slechts erkend indien ze binnen het gesloten systeem dezelfde of een equivalente zakelijke zekerheid vinden. Dit kan tot een conflict mobile leiden.

Het toepassingsgebied van de verwijzingsregel van het zakelijk statuut wordt in **België** door W.I.P.R., artikel 94 en in **Nederland** door B.W., Boek 10, artikel 127 afgebakend. In **Frankrijk** is hier geen IPR wetgeving voor, maar geldt de gewone wetgeving van zakelijke zekerheden op roerende goederen (C.civ., art. 2329-2372-5). Hierin worden contractuele aspecten niet inbegrepen. Men gaat het houden op wettelijk bepaalde zakelijke zekerheden.

Er bestaat (nog) geen **Europese** verordening die het Europese IPR regelt voor *alle* zakelijke zekerheidsrechten op roerende goederen. Wel zijn er instrumenten die telkens een specifieke materie regelen. De Europese Insolventieverordening van 2000 is hier een voorbeeld van.⁴² De uniforme

⁴⁰ M. KOPPENOL-LAFORCE, "Property Law in Private International Law", *International Contracts: Aspects of Jurisdiction, Arbitration and Private International Law*, ed. M. KOPPENOL-LAFORCE, Londen, Sweet & Maxwell, 1996, p. 177.

⁴¹ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 19.

⁴² Verord.Raad EG nr. 1346/2000, 29 mei 2000, betreffende insolventieprocedures, *Pb.L. 30 juni*

verwijzingsregel te vinden in artikel 4, lid 1, van deze verordening zorgt voor een harmonisatie op Europees vlak in insolventieprocedures met een internationale dimensie. Volgens deze regel is het recht van de lidstaat waar de insolventieprocedure werd geopend, van toepassing. Dit is het principe van de *lex concursus*.⁴³ Daarbij is de verordening slechts van toepassing wanneer “het centrum van de voornaamste belangen van de schuldenaar in de Europese unie ligt”.⁴⁴ Indien dit niet zo is, gelden de regels van het gemene IPR. In **België** zullen dit artikels 116 t.e.m. 120, W.I.P.R. zijn.

Ook in het **internationaal** IPR zijn er instrumenten die specifieke materie regelen inzake zakelijke zekerheidsrechten op roerende goederen. Onder deze instrumenten bevindt zich bijvoorbeeld de Unidroit-Convention betreffende de internationale zakelijke rechten op roerend uitrustingsmaterieel.⁴⁵ Deze conventie werd nog niet ondertekend door **België**. **Frankrijk** heeft dit wel ondertekend, maar nog niet geratificeerd. **Nederland** heeft de conventie zowel getekend als geratificeerd.

Dit leidt tot een ander belangrijk punt. Om tot een harmonisatie van het IPR inzake zakelijke zekerheden op roerende goederen te komen, moet men rekenen op de welwillendheid van de staten om internationale verdragen te ratificeren. Daarbij is het aan de staten om rekening te houden met het IPR van andere landen bij het opstellen van hun eigen verwijzingsregels. Zoals P. Vonken onderlijnt, “*ter vermijding van hinkende rechtsverhoudingen zullen we bereid moeten zijn om in meerdere of mindere mate de geldingspretentie van ons eigen conflictenrecht matigen*”.⁴⁶

3.2. DRIE THEORIEËN EN DE POSITIE INGENOMEN DOOR BELGIË, FRANKRIJK, NEDERLAND EN DE EU

Om een conflict mobile in zakelijke zekerheden op roerende goederen te vermijden, is het van belang dat die zekerheid in het nieuwe *lex rei sitae* wordt erkend. **België**, **Frankrijk** en **Nederland** hebben elk een eigen methode waarmee beslist wordt of een vreemde zakelijke zekerheid op een roerend goed dat zich in hun land bevindt, al dan niet wordt erkend. Hiervoor baseren deze landen zich op de transformatieleer (§ 1), de fixatieleer (§ 2) of de assimilatieleer (§ 3). Door middel van deze theorieën wordt er beslist vanaf

2000, afl. 160/1.

⁴³ CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 110.

⁴⁴ CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 110.

⁴⁵ Unidroit-Convention betreffende de internationale zakelijke rechten op roerend uitrustingsmaterieel, 16 november 2001.

⁴⁶ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 95.

welk moment de nieuwe *lex rei sitae* invloed heeft op de zakelijke zekerheid van een roerend goed.

3.2.1. Transformatieleer

De transformatieleer is uit Duitsland overgewaaid. Vanaf het moment dat een roerend goed waarop een zakelijk zekerheidsrecht rust de grens naar een ander land oversteekt, wordt de vreemde rechtsfiguur van rechtswege getransformeerd in een equivalent van de nieuwe *lex rei sitae* om zo in het nieuw zakenrechtelijk regime te passen.⁴⁷

Zowel **België** als **Frankrijk** verkiezen de transformatieleer.⁴⁸ Dit doen ze om aan het volgende principe te voldoen: “*goederenrechtelijke rechten kunnen niet in strijd met het (goederenrechtelijke) rechtssysteem van de nieuwe lex rei sitae worden uitgeoefend*”.⁴⁹ Door hun gesloten systeem van zakelijke zekerheidsrechten, hebben ze (bijna) geen andere keuze dan voor deze leer te opteren. Tot de W.C.G. van 2008, was dit voor **Nederland** ook het geval. Sinds 2008 wordt de assimilatieleer in Nederland toegepast.

Het nadeel van deze leer is dat transformatie slechts mogelijk wordt wanneer de vreemde zakelijke zekerheid effectief een equivalent in de nieuwe *lex rei sitae* vindt. Vooral in **Frankrijk** is de rechtspraak hier erg streng op.⁵⁰ Een ander minpunt is dat dit proces van automatische transformatie zich oneindig kan herhalen en ook perverse effecten vertoont.⁵¹ Stel, in land A wordt een geldige zakelijke zekerheid op een roerend goed gesteld. Na het oversteken van de grens, kan deze zekerheid bij gebrek aan een equivalente zekerheid in het recht van land B, in dit land niet erkend worden. Het roerend goed verliest zijn zakelijke zekerheid in land B. Als dit goed de grens opnieuw oversteekt van land B naar land C, waar de zakelijke zekerheid uit land A wel wordt erkend, is het te laat. Vanaf het moment dat het goed het grondgebied van land B betrad, bestond de zekerheid immers niet meer.

⁴⁷ CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 96.

⁴⁸ F.G.M. SMEELE, *Conflictenrecht in ontwikkeling*, Uitgeverij Paris, Zutphen, 2009, p. 89 en J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 37.

⁴⁹ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 37.

⁵⁰ “*La loi française est seule applicable aux droits réels dont sont l’objet les biens mobiliers situés en France.*” Zie Req., 24 mei 1933, *Kantoor de Mas*, RCDIP, 1934, p. 142 en Cass., 3 februari 2010, nr. 08-19.293.

⁵¹ CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 97.

Volgens P. Vonken, is de transformatieer in strijd met het belang van de internationale beslissingsharmonie.⁵² Deze leer brengt inderdaad geen continuïteit in het IPR van **Frankrijk, Nederland, België**, andere EU lidstaten of andere landen buiten de EU. De transformatieer belemmert het internationale rechtsverkeer. Volgens de Groupe européen de Droit International Privé (GEDIP) is de praktijk om zijn eigen zakelijk recht boven een buitenlands zakelijk recht te plaatsen, tegenstrijdig met de eisen van non-discriminatie en de plicht om het proportionaliteitsbeginsel te respecteren.⁵³

3.2.2. Fixatieleer

De fixatieleer of *Hinnahmetheorie* werd o.a. in 1897 voorgesteld door de Duitser Zitelmann.⁵⁴ Deze theorie is een oplossing voor één van de 3 problemen die bij de transformatieer werden aangehaald. Deze leer bestaat uit het feit dat “*ondanks de verplaatsing van een goed naar een ander land, het oude zakenrechtelijk regime op het goed gefixeerd blijft totdat er zich in het nieuwe land van ligging een nieuw rechtsfeit voordoet*”.⁵⁵ Onder een “nieuw rechtsfeit” valt bijvoorbeeld het opstellen van een nieuwe zakelijke zekerheid op een goed of diefstal van dat goed. Pas na het nieuwe rechtsfeit, vindt een **transformatie** van de vreemde zakelijke zekerheid naar een equivalent van het nieuwe land plaats.⁵⁶

Wanneer een zakelijke zekerheid op een roerend goed in land A geldig wordt opgesteld en na verplaatsing in land B niet wordt erkend, verdwijnt deze zekerheid niet. Het wordt “gefixeerd”. De schuldeiser kan er zich dus niet op beroepen wanneer het goed zich in land B bevindt. Vanaf het moment dat het goed naar land C of terug naar land A wordt verplaatst, waar deze zekerheid wel wordt erkend, ontwaakt de zekerheid als het ware. De zakelijke zekerheid kan in land C weer rechtsgevolgen krijgen.

3.2.3. Assimilatieleer

Bij assimilatie kijkt men of een vreemde zakelijke zekerheid kan worden geassimileerd met een rechtsfiguur uit het recht van de nieuwe situs.⁵⁷ Deze

⁵² P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 85.

⁵³ M. FALLON, P. KINSCH en C. KOHLER, *Building European Private International Law: Twenty Years' Work by GEDIP*, Cambridge, Intersentia, 2011, p. 91.

⁵⁴ J.A. VAN DER WEIDE, *Mobiliteit van goederen in het IPR: Tussen situsregel en partijautonomie*, Kluwer, Deventer, 2006, p. 39.

⁵⁵ CATTARUZZA, W. KUPERS en I. PEETERS, *Liber Amicorum Achilles Cuypers*, Brussel, Larcier, 2009, p. 96.

⁵⁶ J.A. VAN DER WEIDE, “Conflict mobile bij: Burgerlijk Wetboek Boek 10, Artikel 130”, *Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek*, Kluwer, Deventer, 2014, p. 2.

⁵⁷ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 91.

leer houdt dus in dat “een zaak zich blijft richten naar het goederenrechtelijke regime van het oorspronkelijke recht van ligging ten tijde van het relevante rechtsfeit totdat een nieuw recht wordt gevestigd of aanspraken geldend worden gemaakt in een nieuw land van ligging”.⁵⁸

Assimilatie kan dus gebruikt worden wanneer de vreemde en de “inlandse” zakelijke zekerheid niet volledig overeenstemmen. Volgens de **transformatieleer** zou deze vreemde zakelijke zekerheid dan verdwijnen. Volgens de **fixatieleer** zou die in het nieuw land van ligging niet kunnen worden ingeroepen. De assimilatieleer lost deze problemen op door het vreemde zakelijk zekerheidsrecht op het roerend goed sowieso te behouden. De uitoefening ervan in het nieuwe land van ligging hangt af van de compatibiliteit met de nieuwe *lex rei sitae*.

De **Nederlandse** wetgever is zich bewust van het belang om interne rechtsregels geschikt te maken voor een eventuele toepassing op internationale zakelijke zekerheden. Deze inschikkelijkheid kan volgens P. Vonken gebeuren door na te gaan “of de uit eigen recht als toepasselijk aangewezen rechtsfiguur kan worden verwijfd, zodat ook de buitenlandse rechtsverhouding er onder gebracht kan worden”.⁵⁹ We gaan ervan uit dat beide rechtsfiguren gelijkwaardig zijn. Om een vreemde zakelijke zekerheid te kunnen uitoefenen zijn er volgens de assimilatieleer twee criteria vereist. Eerst moet er een bepaalde overeenstemming zijn tussen de buitenlandse en de “binnenlandse” zakelijke zekerheid. Daarbij moet men het expansievermogen van de begrippen van de nieuwe situswet t.o.v. de buitenlandse zakelijke zekerheid onderzoeken. Indien de uitoefening van de vreemde zakelijke zekerheid onverenigbaar is met de rechtsorde van de nieuwe ligging, dan kan deze uitoefening niet plaatsvinden.

Oorspronkelijk zou de W.C.G., art. 5 de **transformatieleer** bevatten. Op aandringen van de CDA-fractie, die deze leer onderwets en voorbijgestreefd vond, verkoos de minister de assimilatieleer.⁶⁰ De assimilatieleer is nu in B.W., Boek 10, artikel 130 te vinden. Deze positieve evolutie in **Nederland**, zou het voorbeeld kunnen stellen voor **België**. Wij sluiten de toekomstige toepassing van deze leer in **Frankrijk** niet uit. Gezien de strikte rechtspraak en het extreem gesloten systeem van zakelijke zekerheden in het Frans recht, zou de overgang wel moeizamer en trager zijn dan in België.

⁵⁸ F.G.M. SMEELE, *Conflictenrecht in ontwikkeling*, Uitgeverij Paris, Zutphen, 2009, p. 81.

⁵⁹ P. VONKEN, “De internationale beslissingsharmonie nader beschouwd: Een bespiegeling over hinkende rechtsverhoudingen, *law shopping* en inschikkelijkheid jegens buitenlands recht”, *T.P.R.*, 2006, p. 92.

⁶⁰ MvT, Kamerstukken II 2006/07, 30 876, nr. 10.

3.3. MOGELIJKE OPLOSSINGEN VAN HET CONFLIT MOBILE IN ZAKELIJKE ZEKERHEDEN OP ROERENDE GOEDEREN

Eerst en vooral kan een conflict mobile in zakelijke zekerheden op roerende goederen “simpelweg” vermeden worden wanneer de wetgever beslist om de **aanknopingsfactor** te **kristalliseren** in de tijd en ruimte.⁶¹ Dit hebben we bijvoorbeeld gezien bij goederen in transit, waar volgens het **Belgisch** en **Nederlands** recht, de wet van het land van bestemming geldt. Een ander voorbeeld zijn transportmiddelen, zoals vliegtuigen, waar de *lex registri* geldt. Het is de wet van de staat waar het goed op een register is ingeschreven, dat van toepassing is.

De basisprincipes *lex rei sitae* en de **leer van de verworven rechten** zijn een steun, maar vormen geen zekerheid om een conflict mobile volledig te vermijden. Men moet weten wanneer de *lex rei sitae* precies van toepassing is op de vreemde zakelijke zekerheid. Hiervoor kan volgens ons de hierboven besproken **assimilatieleer** voor een oplossing zorgen. Landen die deze leer volgen, zorgen ervoor dat hun interne wetgeving op zakelijke zekerheden op roerende goederen voldoende openstaat voor interpretatie opdat het vreemde zakelijke zekerheidsrechten zou kunnen opvangen. De assimilatieleer zien we momenteel enkel in **Nederland**. Gezien de kritiek die men op de transformatieleer uit, zouden **België** en **Frankrijk** (en andere landen) Nederland kunnen volgen. Deze leer wijst op evolutie, terwijl de transformatieleer met zijn focus op interne wetgeving, op kortzichtigheid wijst. Uiteindelijk zal evolutie hiervan winnen.

Aan de andere kant is deze assimilatieleer helemaal niet nodig wanneer staten in een **internationaal verdrag** overeenkomen hoe men het toepasselijk recht voor een specifieke zekerheid aanwijst. Dit is het geval voor bijvoorbeeld het Haagse Trustverdrag.⁶² Landen die dit verdrag ratificeren, erkennen deze vreemde rechtsfiguur, ook al staat hij niet in het materiële recht van de staten. Een internationaal verdrag kan zelfs een voorbeeld stellen aan staten die het niet ratificeren. **België** heeft het Haagse Trustverdrag bijvoorbeeld niet geratificeerd, maar de trustfiguur wordt op basis van dat verdrag toch geregeld in het W.I.P.R., artikel 122-125.

Last but not least, kan een **harmonisatie van het goederenrechtelijk systeem** binnen de **EU** een realistische oplossing zijn. Europese verordeningen hebben voorrang op het nationaal recht van de lidstaten. Zo wordt het probleem van de

⁶¹ De partijautonomie kan ook een oplossing voor het conflict mobile vormen. Partijen kunnen contractueel bepalen welk rechtstelsel van toepassing is, zo wordt een conflict mobile geanticipeerd. Het contract werd hier niet besproken, maar ook dit is dus ook een oplossing.

⁶² Verdrag inzake het recht dat van toepassing is op trusts en inzake de erkenning van trusts, 1 juli 1985.

Frankrijk was partij bij dit verdrag, maar heeft het slechts getekend. het verdrag werd wel door **Nederland** geratificeerd.

ratificatie van internationale instrumenten tegengegaan. Het GEDIP stelt voor om een algemeen IPR systeem in te stellen, waar het recht van het land van bestemming van het goed sowieso van toepassing is. Hierbij zou het volgens hen opportuun zijn om een Europees register voor zakelijke zekerheden op roerende goederen in te stellen.⁶³

4. CONCLUSIE

Men is dit onderzoek gestart met de vraag of er een regel is die men dankzij internationale rechtsinstrumenten en internationale samenwerking kan opleggen om zo uniformiteit te creëren in de rechtstelsels en het conflict mobile in roerende goederen uit de weg te helpen. Uit de oplossingen die wij voor het conflict mobile hebben voorgesteld, kan worden afgeleid dat een Europese verordening het goederenrechtelijk systeem in de EU zou kunnen harmoniseren en zo het conflict mobile zou verdwijnen. Op internationaal vlak ligt dit wat moeilijker. De effectiviteit van internationale verdragen zal altijd van de welwillendheid van de staten afhangen. Indien een harmonisatie op Europees niveau een succes wordt, zou dit wellicht een voorbeeld stellen op internationaal vlak.

⁶³ M. FALLON, P. KINSCH en C. KOHLER, *Building European Private International Law: Twenty Years' Work by GEDIP*, Cambridge, Intersentia, 2011, p. 92.